

др Миодраг Трајковић,
редовни професор Правног факултета у Београду

ПРАВНИ ИЗВОРИ ASEAN-а

1. Уводне напомене

Разматрање регионалних интеграција у свету, несумњиво показује да је ASEAN (Удружење југоисточноазијских нација) једна од најинтересантнијих интеграција, посебно у домену економских односа⁽¹⁾. Окупљајући већ осамнаест година Индонезију, Малезију, Тајланд, Филипине и Сингапур, а од 1984. године и шесту чланицу, новонасталу државу Брунеј, ASEAN представља успео покушај међусобне економске, културне и социјалне сарадње земаља Југоисточне Азије⁽²⁾. На ширем међународном плану, асоцијација се све више бави договарањем ради заједничког наступа чланица у Групи 77 земаља у развоју и на другим међународним форумима, док у оквиру конкретне економске сарадње представља организовану форму јединственог наступа према развијеним земљама Запада. С друге стране, ASEAN је *de facto* и политички активан, будући да се налази у стратегијски веома значајном делу света, на прелазу из Индијског у Тихи океан, односно на вратима великог Пацифичког базена. Ривалство великих сила САД и СССР у Азији и Југоисточној Азији, отворени кампућијски проблем, присуство Кине, Јапана и Вијетнама — све то утиче да ASEAN није само економска, културна и социјална творевина. Три земље ASEAN-а, Индонезија, Малезија и Сингапур чланице су несврстаног покрета, док је осталима идеја несврставања блиска, тако да и ово асоцијацији даје печат позитивног политичког фактора у међународним односима.

Ових неколико уводних напомена нам се учинило неопходним, без обзира на њихову ноторност, пре него што почнемо да говоримо о главној теми — правним изворима ASEAN-а. Само функционисање асоцијације, њено место и улога у свету, међутим, остају изван наших размислања, јер су предмет политичке или економске анализе.

(1) О ASEAN-у постоји богата литература, углавном економско-политичка. Наводимо неке новије књиге и чланке: L. Yong Leng, *Essays in Political Geography*, Singapore, 1982; *Ten years of ASEAN*, Jakarta, 1978; M. Osborne, *Southeast Asia, An Introductory History*, Sidney, 1983; J. Wong, *ASEAN Economies in Perspective*, Singapore, Hong Kong, 1983; *Southeast Asian Affaire* 1983, 1984, Institut of Southeast Asian studies, Singapore; ASEAN Economic Bulletin of Institut of Southeast Asian Studies, 1984, Singapore итд.

(2) Вид.: *Commemorative Bouklet on the Admission of Brunei into ASEAN*, Jakarta, 1984, p. 18—33.

2. Банкониска декларација из 1967.

а) Међу бројним правним документима асоцијације одабрали смо неколико, који по нашој оцени представљају основне правне изворе за настанак и активност АСЕАН-а. Кад ово кажемо имамо у виду правне изворе у формалном смислу значења, као облике у којима је изражена воља пет суверених држава — оснивача АСЕАН-а. Разуме се да и овде влада иста правна логика из области унутрашњег и међународног права и да се као материјални извори права појављује само воља највиших органа власти земаља — чланица, спремних да један део своје суверености пренесу или делегирају новоствореној организацији. Изабрани правни извори су следећи: АСЕАН-ска декларација из 1967, Уговор о пријатељству и сарадњи у Југоисточној Азији из 1976, Декларација о асеанској сагласности из 1976. и Споразум о асеанском преференцијалном трговинском систему из 1977. године. За потребе овог рада задржавамо се само на првом.

б) Основни правни извор АСЕАН-а, једна врста његовог оснивачког акта је Асеанска Декларација из 1967. године, познатија под именом *Банкошке Декларације* (Bangkok Declaration). То је документ, који по форми личи на уобичајену декларацију у међународном праву, какве се често доносе на међународним конференцијама, али је по садржини врло одређен и прецизан, тако да би могао да носи назив правног међународног регионалног споразума. Документ у преамбули садржи основне констатације и жеље, којима се његови аутори руководе у формирању АСЕАН-а и одређивању његових циљева — постојање заједничког интереса и заједничких проблема, унапређење регионалне сарадње и добросуседства, одговорност за јачање економске и социјалне стабилности у Југоисточној Азији, итд.⁽³⁾ Пажњу посебно привлачи последњи пасус у преамбули, који потврђује да су све иностране базе привремене, да остају једино са израженом сагласношћу држава у питању и да се не могу употребити директно или индиректно против националне самосталности и слободе држава у региону, нити против њиховог развоја.

У другом делу Декларације утврђено је име асоцијације АСЕАН (Association of South East Asian Nations) и формулисани његови циљеви и намене. Убрзање економског раста, социјалног прогреса и културног развоја су на првом месту⁽⁴⁾. Затим долази унапређење мира и стабилности у региону, као и поштовање права у односима између земаља региона, уз респектовање принципа Повеље Уједињених Нација. Документ такође предвиђа сарадњу и узајамну помоћ чланица у питањима од заједничког интереса у економској, социјалној, културној, техничкој, научној и административној области. Следећа одредба је врло конкретна за овакву врсту документа, јер предвиђа сарадњу у области пољопривреде, индустрије и трговине, „уз проучавање проблема међународне трговине сировинама“, као и заједничко унапређење транспорта и комуникација. Ту је и пружање узајамне помоћи у обуци кадрова и истраживањима, са акцентом на унапређењу студија о Југоисточној Азији.

(3) R. Irvine, *The Formative Years of ASEAN: 1967—1975*, у књизи *Understanding ASEAN*, p. 8—36, The Australian Institut of International Affaires, 1982, p. 8—36.

(4) J. Wong, *Introduction, Asean's Road to Regionalism*, у књизи *ASEAN Economies in Perspective*, Hong Kong, 1979, p. 1—11.

Овај део се завршава позивом за одржавањем блиске и корисне сарадње у међународним и регионалним организацијама, као и позивом за тражењем нових путева у међусобној сарадњи.

Трећи део Декларације предвиђа механизам асоцијације за постизање поменутих циљева и реализацију будућег програма. Као највиши орган АСЕАН-а предвиђа се Годишњи састанак министара иностраних послова чланица под именом АСЕАНСКОГ министарског састанка, којим ће се руководити на принципу ротације, док се специјални министарски састанци могу сазивати по захтеву или кад налаже потреба⁽⁵⁾. Уз ово постоји и Стални комитет, под председништвом министра иностраних послова земље домаћина или под руководством његовог представника, у коме су чланови амбасадори чланица акредитовани код земље домаћина. Ово тело заседа између годишњих састанака министара иностраних послова и представља облик сталног консултовања и координирања. Осим овога постоје и *Ad hoc комитети* и *стални комитети* стручњака за поједина питања, који заседају по потреби у свим чланицама АСЕАН-а. Декларација такође предвиђа формирање националног секретаријата, који ће обављати послове асоцијације у име земље и обслуживати Годишњи или специјалне министарске састанке, *Стални комитет* и *Ad hoc комитете*. На крају Банкошке декларације се каже да је „асоцијација отворена за учешће свих земаља региона Југоисточне Азије који прихватају поменуте циљеве, принципе и задатке“⁽⁶⁾. Декларацију су потписали министар Президијума за политичке и иностране послове Индонезије Адам Малик, заменик председника владе Малезије Абдул Разак, и министри иностраних послова Филипина, Сингапура и Тајланда — Narciso Ramo, S. Rajaratnam и Thanat Khoman.

в) Анализом одредаба Декларације се лако утврђује да представници пет југоисточноазијских земаља нису формирали међународну организацију класичног типа, већ само асоцијацију за сарадњу са специфичним интерним механизмом. У овој фази развоја АСЕАН нема ни свој међународни, односно регионални секретаријат, већ га опслужују национални секретаријати АСЕАН-а, као делови Министарства иностраних послова чланица. Међу циљевима асоцијације доминирају економски, а за њима социјални и културни. Пада у очи преокупација твораца АСЕАН-а, као представника земаља у развоју и сировинских земаља, да економски сарађују међусобно у региону и у међународним организацијама, да се оријентишу на израд у сопствених студија и проучавају програме међународне трговине сировинама.

(5) Тако, на пример, Индонезија (практично њен министар иностраних послова Кусуматмаба) је била председавајући АСЕАН-а од јуна 1983 до јуна 1984 године. У том периоду је у Џакарти на састанку министара иностраних послова асоцијације донет политички документ под називом Апел о Демократској Кампуџији, у коме се предлаже мирољубиво решење кампуџијског проблема, на бази постепеног повлачења вијетнамских окупационих трупа и стварања слободних територија под надзором међународних снага, односно касније остварења права на самоопредељење кампуџијског народа под окриљем Уједињених Нација.

(6) Отвореност АСЕАН-а је потврђена само једанпут — 1984 године пријемом у чланство малог султана Брунеја, вероватно најбогатије земље света, свега 200 хиљада становника и националним дохотком од око 22.000 долара по глави становника. На споро ширење АСЕАН-а је несумњиво утицала стриктност чланица у тумачењу географског критеријума, али и политички разлози, којима се асеанске земље све више мотивишу у својој интеграцији.

3. Примена Банкошке декларације

а) Банкошка декларација се у протеклих осамнаест година афирмисала као највиши правни извор — Устав асоцијације, који служи као основа за доношење свих других правних докумената. Она је послужила као база за формулисање других извора, као што су *Декларација из Куала Лумпура из 1971. о формирању Зоне мира, слободе и неутралности у региону или поменути Уговор о пријатељству и сарадњи у ЈА (Југоисточној Азији) из 1976. године, Декларација о асеанској слози из 1976. или Споразум о асеанском преференцијалном трговинском систему из 1977. године*. У свим тим документима су отворене нове области за сарадњу, јер је живот ишао напред и превазилазио формулације из основне декларације из 1967. године. Тако је, на пример, идеја о стварању Зоне мира, слободе и неутралности, позната под именом ZOPFAN, дала замаха политичкој акцији пет земаља, у условима реалности кампуџијског проблема и надметања великих сила у Југоисточној Азији. Уговор о пријатељству и сарадњи је поновио идеје из основне декларације, али и увео речник општеприхватљивог међународног права, са регионалним специфичностима, као што је, на пример, решавање спорова и разлика међу чланицама мирољубивим средствима (покушај спречавања спорова, директни преговори, формирање Високог савета за решавање спорова, итд.). Споразум о преференцијалној трговини у оквиру ASEAN-а из 1977. године је документ, који са позивом на резолуције UNCTAD-а и потребу стварања новог међународног економског поретка, либерализује трговину између чланица асоцијације (размена преференцијалних тарифа, узајамно кредитирање, дугорочни уговори о количинама испорука појединих роба, смањење и укидање царинских дажбина за поједине производе, итд.)⁽⁷⁾. Сви поменути каснији документи су правно савршенији и прецизнији, али због тога значај и ауторитет Банкошке декларације није никада дошао у питање⁽⁸⁾.

б) Банкошка декларација је донета у време када су представници пет земаља формулисали оквире ASEAN-а, више мотивисани политичком и општом жељом за регионалном сарадњом, него проценом стварних потреба. Живот је, међутим, још једном потврдио да иде испред законодавца и та се сарадња толико разгранала да данас може бити пример другим интеграцијама. Годишњи министарски састанак ASEAN-а је стекао ауторитет и постао одговоран за функционисање и спровођење договорене политике ASEAN-а, а принцип годишње ротације се показао као врло добар. Економска сарадња је наметнула форму састајања комитета на нивоу економских министара за пољопривреду, финансије и бан-

(7) Вид.: W. Luthenhorst, *Import Restrictions and Export Promotion Measures in Southeast Asian Countries*, »Asean Economic Bulletin«, July 1984, p. 43—62.

(8) У погледу права, у ASEAN-у има највише литературе о праву мора, у коме асеанске земље имају велику традицију. Вечита упућеност на море, као извор живота у региону, односно су један од разлога велике активности ових земаља на конференцијама о праву мора. Тако су, на пример, Индонезија са својих 13.000 острва и Филипини са 6.000 острва били главни заговорници тзв. архипелашког концепта државе, који је у прихваћен у Конвенцији о праву мора. Вид.: R. Subekti, *Law in Indonesia, Bandung*, 1972; Mohtar Kusumatmaja, *Indonesia and Law of the Sea Issue*, »The Indonesian Quaterly«, vol. III, 1975, p. 54—63; L. Yong Leng, *Southeast Asia and the Law of the Sea*, Singapore, 1978; исти писац, *The Razor's Edge: Boundaries and Disputes in Southeast Asia*, Singapore, 1980; P. Tangsubkul, *ASEAN and the Law of the Sea*, Singapore, 1982; M. Valencia and M. Danusaputro, *Indonesia: Law of the Sea and Foreign Policy Issues*, »The Indonesian Quaterly«, XII, 1984, p. 461—490.

карство, индустрију, туризам, минерале и енергију, транспорт и комуникације, образовање, информације, здравље, рад, науку и технологију итд. Посебно је развијена сарадња у трговини (преференцијали) и индустрији, где су у току прва заједничка улагања АСЕАН-а од 400 милиона долара у појединим земљама-чланицама, са оријентацијом да нове фабрике припадају свим чланицама асоцијације (пројект фабрике вештачког бубрива у Индонезији и Малезији, прерада бакра на Филипинима, производња дизел-мотора у Сингапуру, итд.)⁽⁹⁾. За овим следи дуга листа од више десетина невладиних организација, које сарађују на нивоу региона (интерпарламентарна организација, конфедерација привредних комора, банкарски савез, сталешке професионалне организације, итд.).

Еволуција у примени Банкошке декларације је довела до установљења *Асеанског самита*, као скупа шефова влада чланица, који се сазива по потреби и заједничкој процени (до сада је био два пута — 1976. на Балију и 1977. у Куала Лумпуру). На Самиту 1976. је основан Секретаријат АСЕАН-а и одређено његово седиште у Џакарти, јер су нарасле потребе сарадње тражиле стручни апарат за опслуживање конференција (место генералног секретара АСЕАН-а је са мандатом од две године и такође подлеже принципу ротације).

Посебан вид активности АСЕАН-а, као резултат нових потреба после доношења Банкошке декларације, довео је до успостављања редовних годишњих дијалога са развијеним земљама и другим регионалним организацијама (постоје следећи дијалози: АСЕАН-Аустралија, АСЕАН-ЕЕЗ, АСЕАН-Јапан, АСЕАН-Нови Зеланд, АСЕАН- UNDP/ESCAP, АСЕАН-Канада, АСЕАН-САД)⁽¹⁰⁾. Свака чланица АСЕАН-а је задужена да у име асоцијације координира један или два годишња дијалога.

в) Из свега изложеног се може закључити да је Банкошка декларација била и остала основни правни акт асоцијације, али да су карактер и обим сарадње земаља-чланица захтевали нову правну регулативу. То сазнање је утицало да се у Секретаријату асоцијације почне са акцијом унификације трговачког права асеанских земаља, са уверењем да ће то убрзати интеграцију и остваривање циљева из Банкошке декларације, а да већ постојећи број нових, пре свега, трговачких споразума АСЕАН-а, тај процес омогућава.

др Миодраг Трајковић,
professor of the Faculty of Law in Belgrade

LEGAL SOURCES OF THE ASEAN

Summary

The author discusses the legal nature and characteristics of the 1967. Declaration which is considered a basic legal source of the ASEAN (the association of South-Eastern Asian countries) — a regional integration which

(9) R. M. Bautista, *Recent Shifts in Industrialization Strategies and Trade Patterns of Asean Countries*, »ASEAN Economic Bulletin«, July 1984, p. 7—26.

(10) A. Gyngell, *Looking Outwards: ASEAN's External Relations*, у књизи *Understanding ASEAN*, op. cit, p. 115—143; H. Indort, *Critical Undercurrents in Future US-ASEAN Relation*, »The Indonesian Quarterly«, vol. XII, 1984, p. 441—460.

since its inception and up to now develops intensive activity both at the economic and at political, social and cultural plans.

After analyzing the ASEAN Declaration (which is more known as the Bangkok Declaration), the author concludes that the representatives of the five countries of the South-East Asia did not establish an international organisation of the classical type, but only an association for cooperation with the specific internal mechanism. Dominant among the goals of the organisation are the economic ones, to be followed by social and cultural.

The author considers that the Bangkok Declaration has still its character of the basic, constitutional act of the organisation, although the requests for extending the kinds and scope of cooperation between the member-states brought about acceptance of new legal acts. While pointing out at legal and institutional aspects of the evolution of the ASEAN, the author reviews the initiative for the unification of commercial law of the ASEAN countries in order to effect firmer integration and to realize the goals set forth by the Bangkok Declaration.

dr Miodrag Trajković,
professeur à la Faculté de droit de Belgrade

SOURCES JURIDIQUES DE L'ASEAN

Résumé

L'auteur discute la nature juridique et les traits caractéristiques de la Déclaration de 1967, qu'il estime source juridique fondamentale de l'ASEAN (Association des pays du sud-est asiatique), l'intégration régionale qui déploie depuis sa création jusqu'à nos jours une vive activité tant sur le plan économique que politique, social et culturel.

Après l'analyse de la Déclaration de l'ASEAN (plus connue sous le nom de Déclaration de Bangkok) l'auteur conclut que les représentants de cinq pays du sud-est asiatique n'ont pas formé une organisation internationale de type classique, mais seulement, une association de coopération avec un mécanisme interne spécifique. Il estime que parmi les objectifs de l'association, ce sont les objectifs d'ordre économique qui dominent suivis de sociaux et de culturels.

L'auteur estime que la Déclaration de Bangkok a conservé jusqu'à nos jours le caractère de l'acte fondamental, constitutionnel de l'organisation, bien que la demande d'étendre les sortes et le volume de coopération des pays membres a eu pour résultat la formulation de nouveaux actes juridiques. En présentant les aspects juridiques et institutionnels de l'évolution de l'ASEAN, l'auteur signale l'initiative pour l'unification du droit commercial des pays de l'ASEAN dans le but d'une intégration plus solide et réalisation des objectifs de la Déclaration de Bangkok.